

Stråpastor i Vormedalshier landskapsvernområde, Hjeltnelund.
Foto: Erik Thoring

Alt er ikke like fint

Side 16 og 17

Erik overtok etter Hallgeir

På årsmøtet til Naturvernforbundet i Rogaland i april ble det skifte av styreleder, fra Hallgeir Langeland til Erik Hammer. (Foto: Erik Thoring)

Side 8-9

Hekke-fiasko i Mosvatnet

Det kan bli enda færre hettemåker de neste årene. I vår har den utrydningstruede arten uteblitt fra hekkeholmen i Mosvatnet.

Side 3

Prioriterer ikke vern

Behandlingen av regionplanen for Lysefjord-området, som nå er i slutfasen, gir ikke økt tro på nasjonalpark eller annet vern i dette flotte naturområdet. (Foto: Erik Thoring)

Side 25

REDAKSJON Gaute Henriksen (ansv),
Jærprint AS (layout)
UTGIVER Naturvernforbundet i Rogaland
OPPLAG 2350
TRYKK Jærprint AS
PAPIR Nautilus white, 100 gr
Produsert av 100% returfibre

Naturvernforbundet
i Rogaland

Kontoret er vanligvis bemannet mellom
kl. 08.30 og kl. 15.00 alle ukedager.

ORG.NR. 971 339 993
BESØKSADR Mostun natursenter
Henrik Ibsensgate 59 og 61, 4021 Stavanger
TELEFON 51 52 88 11 / 966 10 221
E-POST rogaland@naturvernforbundet.no
INTERNETT rogaland-naturvern.no
BANKGIRO 1503.80.05879
GIVERKONTO 3201.41.63327
VIPPS #55017

DAGLIG LEDER
Gaute Henriksen, tlf 966 10 221

STYRELEDER
Erik Hammer, tlf. 413 35 042

LOKALLAG
Suldal: Roy Høibo, tlf 90 06 61 47
Strand: Egil Tjensvold, tlf 51 74 75 20
Nord-Jæren: Erik Thoring, tlf 41 68 32 38
Sandnes: Hans Ivar Sømme, tlf. 481 57 810
Haugesund: Roald Østensjø, tlf 99 40 20 61
Dalane: Ina Shelby, tlf. 918 60 515

MEDLEMSKAP
Medlemskap kan tegnes på Mostun natursenter eller på naturvernforbundet.no/medlem

Mostun natursenter

Utstillinger og økologisk kafé åpen
søndager kl. 11.00-15.30.
Utleie av Inge Steenslands hus
se www.rogaland-naturvern.no eller
telefon 97 79 48 16

KONTAKTPERSON
Sissel Norheim, tlf: 97 79 48 16

Besøkssenter
våtmark Jæren

BESØKSADR Mostun natursenter,
Henrik Ibsensgate 59, 4021 Stavanger
DAGLIG LEDER
Sissel Norheim, tlf 977 12 253
NATURVEILEDER (Våtmarksløftet)
Susanne Zazzera, tlf 414 84 339
E-POST post@bvj.no
INTERNETT Facebook: Besøkssenter
våtmark Jæren og www.bvj.no
ORG.NR.: 819 903 492

ANNONSER
Sverre Stakkestad
sverre@gmk.as

Forsidebilde: Fargerik sjøstjerne.
Foto: Erling Svensen

Mørke utsikter?

Er det ennå mogleg å stansa nedbygginga av naturen i landsdelen vår? Om me legg til grunn dei mange utbyggingsplanane, er svaret nei. Derfor kan me, dessverre, med god grunn påstå at det ser mørkt ut.

I denne utgåva av Rygjavern, som blir einaste utgjevinga i år av dette medlemsbladet som har kome ut i 50 år, tek me for oss fleire døme på at naturen vår er i ferd med å bli øydelagt, både over og under vatn. Bileta til undervassfotograf Erling Svensen vitnar om ei negativ utvikling i fjordane. På land kryr det av prosjekt som vil auka naturtapet ytterlegare i eit fylke som i landsmålestokk er ein versting når det gjeld naturtap.

Rogaland har uvanleg lite inngrepsfri natur. Samtidig finst det både store gruve-, steinbrot-, vasskraft- og vindkraftplanar som til saman vil krevja enorme areal og kunne vera til skade for natur og dyreliv. I Rogaland er det til dømes nærmare 40 vindkraftprosjekt, om me reknar me alle som anten er bygt ut, søkt om eller ennå er på planleggingsstadiet. Det kan med andre ord bli svært lite urørt natur igjen i fylket vårt i framtida.

Det er mange gode grunnar for å engasjera seg i arbeidet for å ta vare på og verna om naturen i Rogaland. Tilsynelatande kan det sjå ut til at fleire har fått auga opp for det store naturtapet og den illevarslande utviklinga der me ser at også fleire artar er i ferd med å forsvinna. Samtidig har me ei svært alvorleg klimakrise.

Eit representativt utval har nyleg blitt spurt av Opinion om sitt forhold til natur, naturtap og klimaendringar. I tillegg til at 53 prosent seier at natur og klima blir viktig når dei skal stemma i haust, svarer 70 prosent at dei er opptekne av natur- og klimaspørsmål.

Mange er i ferd me å vakna, men det mest avgjerande er nok at dei folkevalde, dei som sit med makta og kan ta avgjerder, også innser alvoret. Kva folk stemmer ved stortingsvalet i september kjem utan tvil til å leggja sterke og viktige føringar for natur- og klimaarbeidet framover.

Blir dette framtida? Kor du enn er i rogalandsnaturen, vil du skimta vindturbinar i bakgrunnen.
Foto: Espen Mills

Matmangel er trolig årsak til manglende hekking

De utryddingstruede hettemåkene har i vår uteblitt fra hekkeholmen i Mosvatnet. Dermed kan det bli enda færre hettemåker de neste årene.

Vanligvis har Måkeholmen i Mosvatnet et yrende liv av hettemåker om våren. I fjor hekket det 426 par hettemåker her. Men i år har det vært få måker å se på holmen. Sist år lå de første måkene på reir rundt midten av april. Mot slutten av mai i år var det ennå ikke et eneste måkereir å se på hekkerampen.

Kameraovervåkingen av holmen har vist minimal aktivitet, og det er illevarslende.

- Dette har faktisk aldri skjedd siden hettemåkene tok holmen i bruk for alvor i 2011, opplyser Erik Thoring, som fortsatt er engasjert i hettemåkeprosjektet som Naturvernforbundet har vært involvert i sammen med Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Det har i år vært uvanlig lite aktivitet på hekkeplassen i Mosvatnet.

Hettemåkenes forsvinningsnummer er et stort mysterium, og årets hekkesesong i Mosvatnet ser ut til å bli en fiasko. For en art som er kritisk truet av utrydding er dette bekymringsfullt.

Det er ulike teorier om årsakene til at det i år ikke har vært hekking på Måkeholmen i Mosvatnet. En teori er at hettemåkene veksler mellom hekkeplasser og at måkekolonien i Mosvatnet kan være på flyttefot. En annen, og kanskje mer sannsynlig forklaring, er at lar være å hekke fordi de ikke finner nok mat. Det blir

nemlig observert mange hettemåker i og rundt Mosvatnet, men ikke på hekkeplassen.

Fugleekspert Øyvind Gjerde, som følger svært godt med på fuglelivet i og ved Mosvatnet, tror derfor at den mest sannsynlige årsaken til manglende hekking er matmangel.

Overvåkingen av hettemåkene i Stavanger skjer i et samarbeid mellom Naturvernforbundet i Rogaland og NINA, med økonomisk støtte fra Miljødirektoratet.

TEGNESERIE VED MOSVATNET

Rundt midten av mai satte Naturvernforbundet i Rogaland og Besøkssenter våtmark Jæren opp en tegneserie-utstilling om hettemåkeparet Ringo og Reidun.

Tegneserien, som er utarbeidet av Erik Thoring og den eminente illustratøren Ståle Ådland, blir stående ved den såkalte Andedammen i Mosvatnet til godt ut i juni. Ved å lese denne kan turgåerne lære noe nytt om hettemåkenes spennende liv i inn- og utland.

Tegneserieprosjektet er støttet av Norsk institutt for naturforskning (NINA) i tillegg til Miljødirektoratet og andre økonomiske støttespillere.

Det er laget plakater av tegneserien om hettemåker. Her er de satt opp ved Mosvatnet.

Regional grøntstruktur. Sandnesmarkå er avgrenset med mørk grønn markagrense. Langsiktig grense mot landbruk er markert med stiplet linje. (Miljøplan 2015-2030)

Turen til Dalsnuten byr på flott natur- og kulturlandskap. (Foto: H. I. Sømme)

Sandnesmarkå bør få et sterkere vern

Av Hans Ivar Sømme

I 2006 ble Sandnesmarkå lansert som en fellesbetegnelse, et felles navn, på de store LNF områdene sør og øst for Sandnes by. I 2007 ble Sandnesmarkå formelt en del av kommuneplanen.

Områdene ble vist i kommuneplanens arealdel omsluttet av en markagrense. Det ble samtidig vedtatt egne retningslinjer for forvaltningen av Sandnesmarkå. I henhold til retningslinjene er formåleter å skape forutsigbarhet for landbruket (jordbruk og skogbruk) og tilrettelegge for friluftsliv og naturopplevelse i store sammenhengende områder rundt Sandnes by.

Sandnesmarkå omfatter flere av regionens aller viktigste natur- og friluftsområder. Blant disse er Melsheia, Rogaland arboret, områdene ved Gramstad og Dalsnuten, og det meste av Ims-Lutsivassdraget. Områdene er i stor grad sammenfallende med regionale friluftsområder i Regionalplan for Jæren.

I dag er det brei enighet om at Sandnesmarkå er viktig for Sandnes og for resten av regionen. De gode rekreasjonsmulighetene i store uberørte naturområder blir vurdert blant de beste egenskapene ved Sandnes.

Kommunen gjennomførte nylig en befolkningsundersøkelse som viste at sandnesfolk er bekymret for tap av natur, og de vet at nedbygging av naturområder er den største trusselen mot naturmangfoldet. Nesten alle mener det er viktig at kommunen jobber aktivt for å stanse naturtapet.

Likevel er den sterke byveksten flere steder en trussel mot Sandnesmarkå og flere steder blir markagrensen utfordret. Dette gjelder blant annet områdene øst for Skaret mot Melsheia hvor utbyggingsområder er lagt inn i Sandnesmarkå. I våre dager utgjør den planlagte tverrforbindelsen fra Rv 505 gjennom Helgelandskogen til E 39 en stor trussel mot naturverdiene her. Hvis planene blir realisert vil viktige viltkorridorer bli brutt og sammenhengende friluftsområder i Sandnesmarkå vil bli avskåret.

I kommuneplanen har markagrensen tilsvarende status som langsiktig grense mot jordbruket i vest. Sandnesmarkå er definert av kommunen, men er stort sett sammenfallende med regional grøntstruktur i regionalplanen.

Ettersom byen vokser og boligtettheten øker blir tilgangen til store sammenhengende natur- og friluftsområder stadig viktigere for innbyggernes trivsel og livskvalitet. Det er viktig at Sandnesmarkå gis et sterkere vern i kommuneplanen og i regionalplanen. Naturvernforbundet mener at det beste vil være å sikre vernet gjennom lov eller forskrift.

Sørmarka har tilsvarende funksjon for befolkningen i Stavanger. Sandnes og Stavanger kommuner bør sammen med Rogaland fylkeskommune sørge for å gi Sandnesmarkå og Sørmarka et sterkt og holdbart vern.

Elever var med og laget animasjonsfilm

Gjennom prosjektet Våtmarksløftet har Besøks-senter Våtmark Jæren (BVJ) og ansatte i Naturvernforbundet i Rogaland vært involvert i et landsdekkende prosjekt, der det sammen med skoleelever er blitt laget en animasjonsfilm.

Filmen med tittelen «Lappspovens farefulle ferd» forteller historien om hvor modig og sterk denne lille fuglen er, men også hvor viktig det er å ta vare på naturen og våtmarkene som lappspoven trenger for å overleve. Lappspoven flyr hvert år tusenvis av kilometer – fra Norge til varmere strøk, og tilbake igjen. Besøks-senter våtmark Jæren (BVJ) bidrar i dette prosjektet sammen med naturveiledere i hele landet. Totalt trengs det 3000 fargelagte tegninger for å fortelle denne historien, og disse lages av skoleelever fra hele landet.

Fra Stavanger deltar elever fra fjerde trinn på Tjensvoll skole. Disse ble invitert til Mostun da fjerdeklassingene fra Tjensvoll fikk lære om lappspovens vandring og fargelegge hver sin

Elevene Fiona Solheim Forgaard og Live Kleiberg Magnussen har fargelagt tegninger av fuglearten lappspove. Her sammen med naturveileder Susanne Zazzera fra BVJ og Naturvernforbundet i Rogaland. Foto: Anne-Trine Benjaminsen, Hillevåg & Tjensvoll Avis

tegning. I tillegg har skoler i Klepp og Hå kommune hatt besøk av naturveilederne Susanne Zazzera og Oddrun

Aksnes fra BVJ. Filmen er planlagt ferdigstilt før sommerferien.

Ny motorvei spiser natur

Visste du at Norges største naturinngrep i perioden 2017-22 var motorveien mellom Kristiansand og Mandal? Likevel er dette bare starten på denne nye veien. Foreløpig er står bare en nidel av den planlagte motorveien mellom Kristiansand og Stavanger ferdig.

Når det bygges nye breie veier som dette, blir samtidig store områder ved motorveikryssene planert, for å legge til rette for mulig framtidig næringsetablering. Dermed ødelegger enda mer natur.

Naturvernforbundet mener at flere av motorveiprojektene bør stoppes helt, mens andre bør nedskaleres til en billigere, mer nøktern og mer naturvennlig veistandard.

Motorveitbygging fører til enorme inngrep i naturen. Her ved Mandal. Foto: Espen Mills

Oppdrettsanlegg i Fognafjorden i Ryfylke. Den nye havbruksmeldingen mangler en plan for å flytte dagens produksjon i åpne oppdrettsanlegg over i lukkede nullutslippsanlegg. (Foto: Gaute Henriksen)

Krav om lukkede anlegg uteble

Alt fiskeoppdrett må over i lukkede anlegg og myndighetene må sette en snarlig tidsfrist for dette, mener Naturvernforbundet. Forskning viser at lakselus og rømming fra oppdrett er hovedproblemet for villaksen.

En statusrapport for norske laksebestander peker på at lakselus, klimændringer, infeksjoner fra oppdrettslaks og rømminger fra oppdrettsanlegg er blant de største truslene for villaksbestanden.

Regjeringa la i april fram en ny havbruksmelding. Naturvernforbundet hadde forventet krav om oppdrett i lukkede anlegg og målrettede tiltak for å redusere det store miljøpresset som næringa utgjør på villfisk og kystmiljø. I dag bidrar norsk lakseoppdrett til nedslamming av fjorder og kyst, spredning av miljøgifter og lakselus, samt rømming av oppdretts-

fisk. I tillegg har næringen et stort dyrevelferdsproblem med høy dødelighet for fisken i merdene.

Naturvernforbundet så noen positive signaler i meldingen. Regjeringen erkjenner for eksempel behov for strengere kontrollsystem knyttet til lakselusproblemet. Men havbruksmeldingen mangler en plan og en tidsfrist for å flytte dagens produksjon i åpne oppdrettsanlegg over i lukkede nullutslippsanlegg. Meldingen adresserer heller ikke det enorme problemet med utslipp av kloakkslam, fosfor og nitrogen på avveie gjennom bruk av åpne merder.

Landbaserte oppdrettsanlegg er heller ingen god løsning når de bygges i sårbart kystlandskap, og forurensner fjordene våre ved at slammet ikke samles opp før det blir sluppet ut i fjorden. Naturvernforbundet mener at landbaserte anlegg kun kan etableres på såkalte grå arealer, for eksempel allerede etablerte industritomter.

De store miljøproblemene knyttet til fiskeoppdrett er betydelig og næringen er ikke bærekraftig. Disse problemene er grundig dokumentert gjennom forskning, men myndighetene strammer ikke inn og lar næringen selv i stor grad bestemme veien videre.

I laksesesongen 2024 ble det fisket 75 tonn villaks i Norge, 33 prosent mindre enn året før og det laveste fangståret noensinne. Flere av de store lakseelvene så seg nødt til å stenge fisket da innsiget av laks var rekordlavt. I tillegg rømmer det stadig oppdrettslaks.

Det er derfor full krise for den rødlistede villaksen. Nye regler foran årets fiskesesong betyr at det ikke blir lov til å avlive stor fisk i mange av vassdragene. Fem elver blir helt stengte for fiske framover, i Rogaland gjelder dette Storelva i Sauda. Dessuten får Suldalslågen redusert kvote.

Slik brukes plastpose-milliarden

Visste du at Handelens miljøfond sliter med å bruke opp de innsamlede midlene fra salg av plastposter? Fondet er nå på 1,2 milliarder kroner og støtter kun plastrelaterte prosjekter, inkludert opprydding av plast fra fiske- og oppdretts-næringen.

Naturvernforbundets leder, Truls Gulowsen, har ifølge Nettavisen kritisert fondet for at pengene hoper seg opp og mener at midlene kunne vært brukt på bredere miljøformål, særlig siden norsk miljøvern er underfinansiert.

Miljøfondets toppsjef, Cecilie Lind, forsvarer pengedisposisjonen og viser til at inntektene fra plastpose-avgiften forventes å bli redusert framover.

Stavanger sentrum er blant dei tre største cruisehamnane i landet, som medfører at Stavanger driv med noko som bidrar sterkt til klimagassutsleppa i Norge.

Flytande klimagassfabrikkar

Stavanger kommune har store ambisjonar om å kutta klimautsleppa, men satsar samtidig knallhardt på cruise-turisme. Det er eit stort paradoks.

Tal som kom fram i fjor viste at klimagassutsleppa frå cruisetrafikken i norske farvatn har auka kraftig dei siste åra. Nye berekningar viser at cruisenæringa er i ferd med å passera innanlands flytrafikk når det gjeld utslepp. CO₂-utsleppa frå dei mange cruiseskipa langs norskekysten var i 2015 på 382.000 tonn. I 2023 hadde dei auka til heile 968.000 tonn, viser tal frå Kystverket.

Stavanger sentrum er blant dei tre største cruisehamnane i landet. Det betyr at Stavanger driv med noko som bidrar sterkt til klimagassutsleppa i Norge. Dette står i sterk kontrast til stavangerpolitikarane si målsetting om å jobba for klima og natur. Stavanger kommune har sett som mål å kutta klimagassutsleppa med 80 prosent innan 2030. Det målet er truleg urealistisk om cruisesatsinga skal halda fram som i dag.

Tal frå Miljødirektoratet viser at dei totale klimagassutsleppa i Stavanger nesten ikkje går ned. Det skjer sjølv om folk er blitt flinkare enn før til å bruka sykkel og reisa kollektivt. Sidan 2015 skal klimautsleppa frå biltrafikken i Stavanger ha blitt redusert med heile 48 prosent. Det er jo bra, men klimautsleppa aukar på andre område.

Stavanger kommune tar ikkje tak i det som monnar når utsleppa skal kuttast. I staden seier fleirtalet av lokalpolitikarane ja til store, flytande klimagassfabrikkar midt i sentrum. Ifølgje tal som har kome fram i media tidlegare i år er det venta 255 cruiseskip til saman til Stavanger og Sandnes i år, som er meir enn dei 236 som kom til Nord-Jæren i fjor. Det viser at veksten i cruiseturismen stadig er aukande.

Statlege styresmakter set strenge krav til at ferjer og hurtigbåtar skal vera utsleppsfrie, men ser ikkje ut til å bry seg om cruiseskipa. Dei fleste større cruisedestinasjonane ønskjer rett nok å kunna tilby landstrøm til cruiseskipa. I Stavanger kan det vera på plass innan få år. Men hjelper det noko særleg?

Landstraumen vil ikkje kutta dei største utsleppa frå cruiseskipa. Berre om lag 10 prosent av det totale utsleppet frå cruise kan kuttast med landstrøm, viste seniorforskar Hans Jakob Walnum i Vestlandsforskning til i eit intervju med NRK Rogaland tidlegare i år. Bergen har eitt av Europas største landstrømanlegg, men i fjor kom det fram at tre av fire cruiseskip som kjem til byen mellom dei sju fjell vel å ikkje bruka dette anlegget.

Ved sida av at cruisenæringa er den minst berekraftige forma for masse-turisme me har i ein situasjon der klimakutt er heilt nødvendig, går den også direkte ut over natur og miljø. Dei store cruiseskipa påverkar faunaen på sjøbotnen fysisk. Det blir auka tilførsel av nærings salt gjennom kloakkutslepp, i tillegg til forureining som støy, søppel, mikroplast og oljesøl. For Stavanger, som frå før har eit hamneområde med forureina masser på sjøbotnen, er det stor fare for at dei svære skipa virvlar opp og spreier miljøgifter. Verken miljø- eller klimakonsekvensane av den omfattande cruisetrafikken blir tatt nok på alvor.

Årsmøte med lederskifte

Etter hele 11 år som styreleder for Naturvernforbundet i Rogaland (NiR) har Hallgeir Langeland takket for seg. På årsmøtet i starten av april ble Erik Hammer valgt til ny styreleder.

I overkant av 30 medlemmer var til stede på årsmøtet som fant sted i Inge Stenslands hus på Mostun natursenter. Hallgeir Langeland meldte på forhånd fra om at tida var inne for å gi fra seg styreleder vervet, som han har hatt helt siden 2014. Som ny styreleder ble Erik Hammer fra Stavanger valgt.

Hallgeir Langeland fikk på årsmøtet applaus og ros for den jobben han har gjort for NiR gjennom en lang årrekke. Under Langeland tid som styreleder har fylkeslaget opplevd en kraftig utvikling med stor medlemsvekst. Rogaland har nå passert 3000 medlemmer.

Ut av styret gikk ellers Ellen Jepson, som også ble takket for innsatsen som styremedlem i fylkeslaget gjennom mange år. Hun har faktisk enda lenger fartstid enn Langeland. Jepson erstattes av Lena Forgaard, som rykker opp fra varaplass.

Det nye styret består av: Erik Hammer, styreleder (ny), Kjetil Nilsen (gjenvalg), Ingeborg Vrenne (ikke på valg), Wenche Skorge (gjenvalg), Hugh Clarke (gjenvalg), Lena Forgaard (opptrykk fra vara). Varamedlemmer er Maria Sæbjørnsen (gjenvalg),

Nytt styre: Fra v. Hugh Clarke, Kjetil Nilsen, Lena Forgaard (nederst), Maria Sæbjørnsen (øverst), Randi Storhaug, Ingeborg Vrenne (øverst), Else Marie Svanæs og Erik Hammer. Med i styret er også Wenche Skorge og Stein Johan Warland.

Stein Johan Warland (gjenvalg), Else Marie Svanæs (gjenvalg) og Randi Storhaug (ny)

Valgkomiteen for 2025 består av Håkon Fossmark, Heidi Bjerga og Ellen Jepson.

Årsrapporten for 2024 vitnet om høy aktivitet. Besøktall og arrangementer i 2024 var rundt samme nivå som året før. Det var veldig fin vekst i medlems-tallet, mens det økonomisk sett ble et år med forholdsvis stort minusresultat. Regnskapet for viste et underskudd på om lag 380.000 kroner av en omsetning på 4,5 millioner kroner.

De negative tallene skyldes blant annet høyere kostnader enn før, blant

annet til lønn, og lavere tilskudd enn forventet til flere av prosjektene som det er blitt jobbet med.

De siste par årene har det vært et positivt engasjement rundt naturvern blant folk i Rogaland. Noe som også viser igjen i økende medlemstall. Det har også kommet til et nytt lokallag i 2024, i Dalane. Folk har i større grad enn før fått øynene opp for at naturen er truet. Stadige planer om ny kraftkrevende industri, blant annet vindkraft og datasentre, har fornyet trusselen mot rogalandsnaturen.

Hallgeir Langeland fikk overrakt en karikaturtegning.

Erik Hammer (tv.) er ny styreleder for Naturvernforbundet i Rogaland (NiR) etter Hallgeir Langeland. (Foto: Erik Thoring)

Det er fare for at enda flere små og større vassdrag kan bli lagt i rør. (Foto Erik Thoring)

Vedtok tre uttalelser

Under årsmøtet ble det vedtatt tre årsmøteuttalelser, om ulike tema. Slik var de utformet:

La vassdraga få fred!

Dei siste tiåra har det kome til over tusen små kraftverk i Norge. I kraftfylket Rogaland er allereie rundt 80 prosent av vasskrafta bygt ut, og snart er det knapt ein bekk eller elv i fylket vårt som ikkje er påverka av kraftutbygging. Nå, når også vassdragsvernet er blitt svekt av Stortinget, er det fare for at endå fleire små og større vassdrag kan bli lagt i rør.

Sjølv om mange av dei nye kraftverka er små, og kvar for seg ofte kan byggjast utan større naturinngrep, er summen av desse alvorlege for naturen og kan truga det biologiske mangfaldet. Det kjem stadig nye søknader om småkraftverk i fylket vårt, og det er på tide at dei omfattande kraftutbyggingane blir vurderte i ein større samanheng, slik at vassdragsnaturen vår ikkje forsvinn bit for bit. Naturvernforbundet i Rogaland meiner at grensa er nådd for lengst.

Akvakulturvedtak må følges opp!

I fjorårets årsmøteuttalelse applauderte Naturvernforbundet i Rogaland det ambisiøse vedtaket til Stavanger kommune, og vi så modige politikere som våget å gå i bresjen for en ny og fremtidsrettet politikk for akvakultur. Det ble bestemt at Stavanger ønsket å bli pilotkommune for stimulering til konvertering mot utslippsfrie anlegg, på bakgrunn av den høye dødeligheten blant oppdrettslaks og den kritiske situasjonen for sjørretstammene i Ryfylke.

Ett år seinere har vi ikke sett snurten av denne politikken, og vi etterlyser handling fra Stavanger kommune for å følge opp vedtaket.

Og det haster mer enn noensinne! Laksesesongen 2024 ble det fisket 75 tonn villaks, 33% mindre enn året før og det laveste fangståret noensinne. Flere av de store lakseelvne så seg nødt til å stenge fisket da innsiget av laks var rekordlavt. I tillegg rømmer det stadig oppdrettslaks. I 2024 rømte minst 100.000 individer fra ulike anlegg, og 9. februar rømte 27.000 laks fra ett enkelt anlegg i Dyrøy kommune. Nå må politikerne kreve at kommunen følger opp sitt eget vedtak og får fortgang i prosessen - før det for alvor er for sent.

Vindkraft - det er nok nå!

I 2024 feiret vi at videre utredning av vindkraft på Gilja og i Sirdal (Skreå og Bergeheia) ble stoppet. En langvarig innsats mot vindkraft ble endelig belønnet med seier til naturen. Men fortsatt dukker det opp nye utbyggingsforslag i fylket vårt og dette utgjør en stor trussel mot det som er igjen av natur.

Vi ser et mønster der utbyggere sikrer seg grunneieravtaler før planene blir offentlige. Så lenge områder ikke vernes eller kommuner gjør prinsippvedtak, vil det være et kontinuerlig press mot nye vindkraftprosjekter i Rogaland. Vi må derfor fortsatt kjempe mot dette. Det ER nok nå!

-Kampen for naturen har knapt

Den nye styrelederen i Naturvernforbundet i Rogaland har inntrykk av at naturen i Rogaland er kraftig undervurdert. Erik Hammers interesse for å ta vare på naturen startet allerede da han vokste opp på Ormøy på 1980-tallet.

- Nå er jeg blitt så voksen at jeg kan si til barna mine at fuglesang om våren er vakkert, akkurat som vi kan nyte annen vakker musikk. Så kjærligheten til naturen vokser med alderen, og det kjenner jeg også igjen fra mine foreldre og besteforeldre, forteller

Erik Hammer om sitt engasjement for å ta vare på naturen.

50-åringen vokste opp på Hinna og Ormøy. De siste 20 årene har han bodd på Eiganes. Han er gift med Birte og har tre barn, på 21, 19 og 11 år. Av utdannelse er han siviløkonom.

De seinere årene har han jobbet som gründer i ledelse og økonomi innen ulike felt, blant annet olje- og konsulentbransjen.

- Interessen for naturvern, hvordan oppsto den?

- Da jeg vokste opp på Ormøy på 1980-tallet merket vi at det ofte fløt søppel i strandkanten der hvor vi tilbrakte sommerdagene. Vi hadde strandrydding med skolen og i nabolaget. Jeg var glad i å være i naturen både på fjellet og fjorden. Jeg husker vi lærte mye om utbyggingen av de store kraftanleggene Ulla-Førre og Sira-Kvina, og vi fikk høre at man ikke skulle ta mer. Dette sammen med gleden over å være på tur har trigget respekten og engasjementet for naturen, svarer Erik Hammer.

Den nye styrelederen blir skremt når han ser hvor mye natur som forsvinner.

- I voksen alder har opplevd hvor utrolig historieløse vi er som glemmer alle inngrepene allerede er gjort, og all den naturen som er ofret, samtidig som dette kombineres med at naturen har null verdi. Det gjør meg sint, sier han og legger til:

Langt fra over

- Måten vi har ofret enorme arealer med verdifull natur til vindkraft, industri, infrastruktur de siste 20 årene er skremmende. Det er skjedd med gjennom lettvinde og lite demokratiske prosesser, hvor natur og lokal-samfunn sitter igjen med svarteper. Kanskje de tjente noen kroner, men de mistet uvurderlig natur. Det sier meg at kampen for naturen er langt fra over, den er knapt nok begynt.

I ungdommen var Erik Hammer aktiv både i turistforeningen (DNT) og Natur & Ungdom. De seineste 15 årene har han jobbet med vindkraftsaken gjennom DNT. For rundt 25 år siden var han med og jobbet for vern av Bjerkreimvassdraget. En annen kamp-sak for ham har vært å få en eller flere nasjonalparker i Rogaland:

- Rogalandsnaturen er kraftig under-vurdert. Vi har både høyfjell, fjorder, daler, strender, skjærgård, kystlynghei, våtmark, urskog o steinur. Og med en verdens vakreste byer, Stavanger, som utgangspunkt er man maks en time unna alt dette. Kanskje vi må snakke høyt om dette til alle de som forsøker å ta naturen fra oss?

Politisk engasjert

Siden 2009 har Hammer også vært engasjert i lokalpolitikken i Stavanger for Venstre. Han har hatt en del ulike verv i kommunale utvalg og styrer. I inneværende periode er han vararepresentant til kommunestyret og Utvalg for klima og natur. I tillegg er han leder for Eiganes og Våland bydelsutvalg og styremedlem i ulike bedrifter og andre kommunale og private foretak.

- Hvilke natursaker brenner du særlig for?

- Utrolig vanskelig spørsmål siden alt henger sammen med alt. Men vi redder ikke klimaet ved å ødelegge natur, det er i hvert fall helt sikkert! Vi må jobbe for mer kunnskap og vi må stoppe historieløsheten, slik at flere ser at naturen har en egenverdi som ikke kan måles i kroner. Vi må ta inn over oss generasjonsperspektivet når vi snakker om naturen, vi forvalter i dag på vegne av barn og barnebarn. Så kampen mot vindkraft har fått meg veldig engasjert, men det er så mye, både hva angår industri, jordvern, samferdsel og havbruk.

Grasrotbevegelse

Erik Hammer ser Naturvernforbundet i Rogaland som en fantastisk grasrotbevegelse som setter naturvernet først, og som har stor aktivitet og engasjement i lokallagene rundt om i fylket.

- Oppgavene framover blir å fortsette med faktabasert informasjon inn i flest mulig saker der naturen er i spill, ved å påvirke de politiske beslutningsprosessene og mobilisere på de ulike sakene. Et annet mål er å få opp engasjementet blant unge folk og få rekruttert yngre medlemmer. Vi må også sikre god drift og utvikling, lokallagene inkludert, avslutter 50-åringen som nylig tok over stafettpinnen som styreleder i Naturvernforbundet i Rogaland.

nok begynt

Rogaland på kryss og tvers

VINDAFJORD: Stor planar for utbygging

På Dommersnes ved Vikebygd er det planar om utviding og etablering av eit industri- og hamneområde for bygging av havvindturbinar. Området har store naturverdiar, noko ei konsekvensutgreiing for naturmangfald understrekar. Her er det både kystlynghei, myr og anadrom bekk. Naturvernforbundet og dei andre natur- og friluftslivsorganisasjonane er uroa for dei samla konsekvensane ei utbygging på Dommersnes vil få. I Vindafjord er det dessutan planar om å starta eit lokallag i Naturvernforbundet.

HJELMELAND: Fastbuande ønsker stort pukkverk

Her kan det koma eit stort pukkverk som vil skada den flotte naturen ved Erfjorden.

Naturvernforbundet og dei andre organisasjonane i Forum for natur og friluftsliv i Rogaland (FNF) har åtvara mot at Hjelmeland kommune vurderer eit nytt stort pukkverk og masseuttak i verdifulle naturområde på Knutsvikheia på Jøsneset.

Hyttefolket i området er strekt imot planane, men det er ikkje innbygg-

jarane. Jøsneset Bygdaråd har gjennomført ei meningsmåling blant dei fastbuande i bygda. Den viste at eit klart fleirtal er positive til planane som vil rasera eit stort naturområde ved grensa mellom Suldal og Hjelmeland. Naturvernforbundet i Suldal er særleg uroa for Erfjorden, og fryktar at det planlagde anlegget på Jøsneset vil gje støyplager og utslepp av finpartiklar til luft og sjø.

KVITSØY: Nei til oppdrett ved freda område

Sist haust sa lokalpolitikarane ja til at eit oppdrettsanlegg ved Kvitsøy kan utvida og endra plassering. Statsforvaltaren i Rogaland hadde frårådd dette og vist til at tiltaket kunna medføre vesentlege negative konsekvensar for naturmangfaldet, særleg dyreliv og fugleliv i og rundt Heglane og Eime dyrelivsfredingsområde, som består av fleire øyer og holmar ved Kvitsøy. I vår omgjorde Statsforvaltaren i Vestland, som settestatsforvaltar, vedtaket frå Kvitsøy kommune.

RANDABERG: Folksamt på Børaunen

I vår har det vore mykje ferdsel i fuglefredingsområdet på Børaunen i Randaberg. Naturvernforbundet i Rogaland meiner at området må

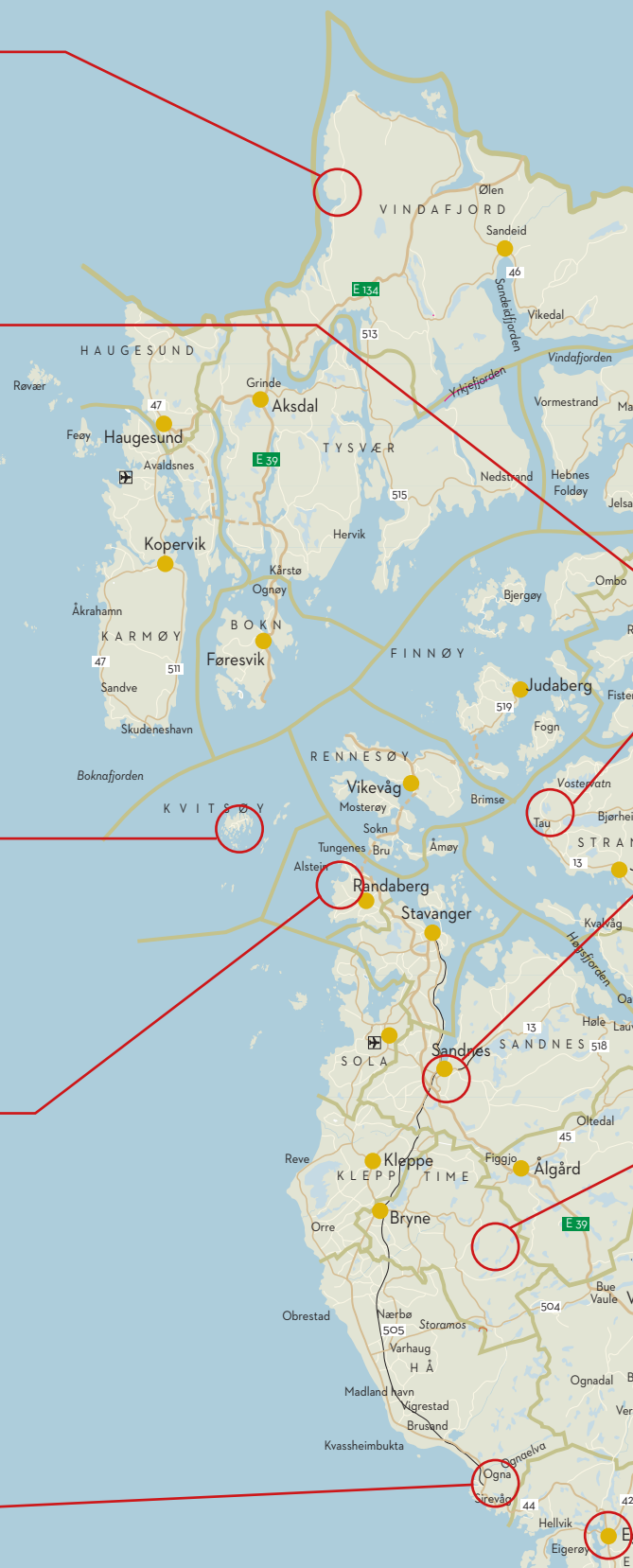
beskyttast betre, og at det bør innførast ferdselsrestriksjonar her i hekketida. Området på Børaunen er vernesone for truga fugleartar. I lokalavisa Bygdebladet for Randaberg og Rennesøy har Naturvernforbundet peikt på at det er viktig at kommunen og lokalmiljøet er med på eit løft for å få fuglane tilbake til dette området.

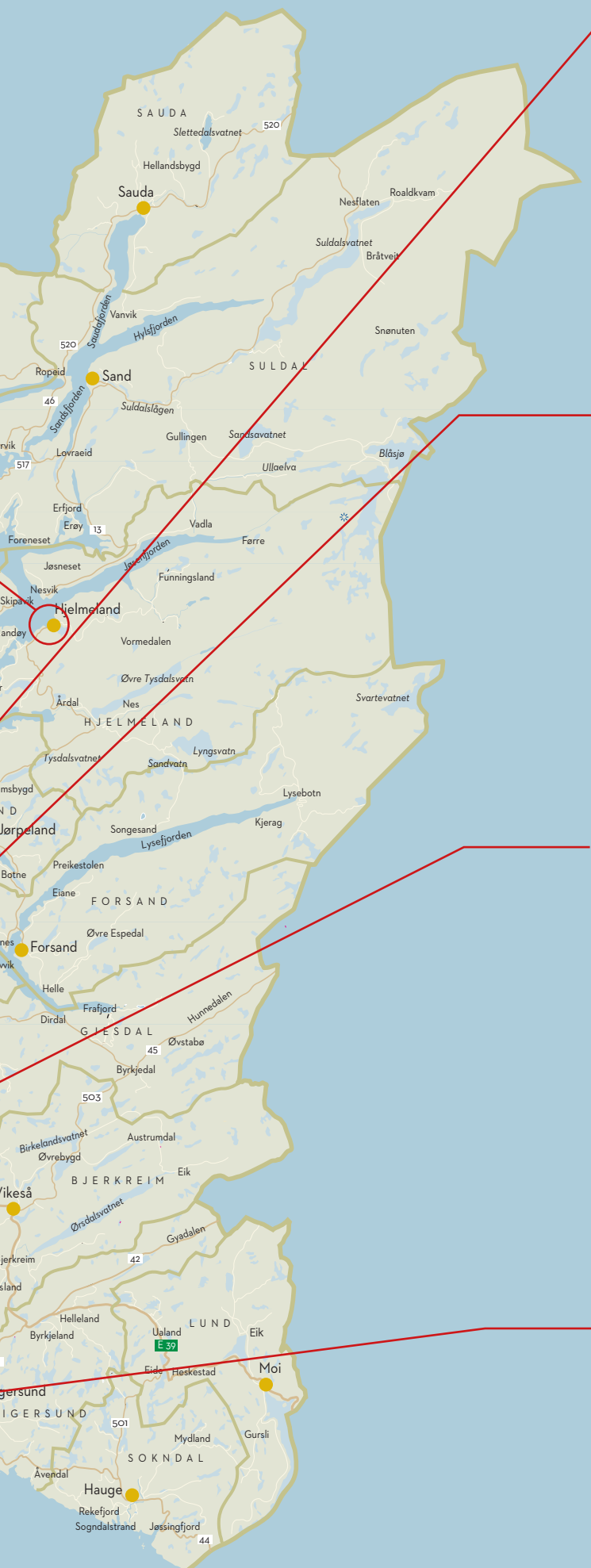

For å sikre ro for fuglene i og rundt hekketiden, fråråder Naturvernforbundet i Rogaland ferdsel på Børaunen.

HÅ: Protestar mot asfaltverk

Naturvernforbundet i Rogaland er blant mange som har reagert på planane om eit stort asfaltverk i Varden ved Ogna i Hå. Asfaltverket vil liggja tett ved eit kystlynghei-område av stor verdi og nær våtmarksområdet Vaulen, som også er registrert som Ramsar-område. Dei attverande naturverdiane på Jæren er under sterkt press på grunn av nye næringsområde og ekspansiv landbruksdrift.

STRAND: Vil ha laks i Tauvassdraget

Eit lokalt elveeigarlag har i fleire år jobba for at Tauvassdraget skal bli lakseførande igjen. Dette vassdraget hadde bestandar

Kraftverket i elva på Tau kan bli fjerna.

av laks og sjøaure fram til midt på 1800-talet. Ein konsesjonssøknad for vidare drift av kraftverket i vassdraget er nå til behandling hos Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). Til denne behandlinga har det i vår kome ei rekkje høyringsuttaler. Fleire har påpeikt at dette vassdraget ikkje lenger bør vera regulert. Dette kraftverket produserer mindre enn énn det ei vindmølle gjer.

SANDNES: Utsett elv

Storåna i Sandnes har nok ein gong vist seg å vera sårbar for utslepp. I påsken rant det store mengder med skum i elva, noko som resulterte i massiv fiskedød. Det var langt frå første gong

Det har vist seg vanskeleg å halda Storåna rein for utslepp.

denne elva blei utsett for alvorlege utslepp. Sandnes kommune har lova å ta situasjonen på største alvor og følgja opp med både strakstiltak og langsiktig innsats. Storåna er på agendaen til Naturvernforbundet sitt lokallag i Sandnes, og dei var i kontakt med teknisk avdeling i Sandnes kommune kort tid etter det siste utsleppet.

TIME: Nytt vindkraftverk

Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE) er av Statkraft bedt om å setja fart på behandlinga av Mellomstrand Vindkraftverk.

Dette området skal etter planen teppebom-bast med endå fleire høge vindturbinar. Foto. Espen Mills

Dette er eit område som heng saman med Moifjellet i Bjerkreim, der Statkraft frå før ønskjer å etablere ein vindkraftpark med inntil 40 vindturbinar med ei høgde på opptil 200 meter. Mellomstrand vindkraftverk vil liggja innafor Time kommune sin grenser. Naturvernforbundet i Rogaland meiner at den massive vindkraftutbygginga på Høg-Jæren kjem i konflikt med verdiar knytt til både landskap, friluftsliv og inngrepsfrie naturområde. Dei mange vindturbinane er eit trugsmål mot enkelte fugleartar.

EIGERSUND: Kraftig medlemsvekst

Naturvernforbundet sitt lokallag i Dalane blei starta i november i fjor. Sidan oppstarten har medlemstalet i Dalane meir enn dobla seg. Denne utvikling heng nok også saman med dei store gruveplanane i Eigersund. I vinter signaliserte eit klart fleirtal av lokalpolitikarane i Eigersund at dei ville stemma nei til vidare utgreiing av planane, noko som førte til at Norge Mineraler AS like før behandlinga i kommunestyret trekte planinitiativet for sitt gigantiske gruveprosjekt. Men gruveselskapet har likevel ikkje gitt opp prosjektet.

TAKK for at du rydder
i ditt nærmiljø. Det hjelper!

!KVADRAT

Stavanger Turistforening

LO Rogaland

aaudit

I.V.A.R

Friluftsrådet VEST

Vega
Consultants

miljøpartiet
de grønne

Stavanger Høyre

HIM

KARMØY
KOMMUNE

SANDNES
KOMMUNE

HJELMELAND
KOMMUNE

STAVANGER
KOMMUNE

Både vakkert og stygt

Verdenen under havoverflata i fylket vårt kan være utrolig flott å se på. Men alt er ikke like fint.

Årsmøtet til Naturvernforbundet i Rogaland i april ble avsluttet med et fargerikt, interessant og lærerikt foredrag om livet under havoverflata. Erling Svensen, kjent undervannsfotograf og styremedlem i det relativt nystartede lokallaget i Dalane, tok for seg temaet: Lær mer om Norges utrolige undervannsverden og hva som skjer hvis vi ikke oppfører oss?

Bildene til undervannsfotografen fra Egersund viste hvor flott og fargerik naturen under vann kan være, men også hvordan sjøen ennå brukes som søppelplass på ulike måter. Utslipp fra industrien setter preg på enkelte områder. For eksempel ved inngangen til Sandsfjorden i Ryfylke, der støvutslipp fra det store knuseverket i området har slammet til korallrev og

satt sitt tydelige preg på større deler av bunnfaunaen. Enda verre ser det ut på bildene fra Jøssingfjorden i sørfylket, der flere tiår med gruvedrift og dumping av gruveavfall har ødelagt sjøbunnen.

Svensen viste også bilder av utslipp fra et landbasert oppdrettsanlegg ved Forsand, der fargert avløpsvann

UNDERVANNSFOTOGRAF:

Erling Svensen er kjent undervannsfotograf og styremedlem i Naturvernforbundet i Dalane. Foto: Egil Mong

AMFIPODE: Mye flott under vann i Rogaland. Her en amfipode, et lite krepsdyr, som Erling Svensen har avbildet.

strømmet ut av et rør. Triste bilder av spøkelsesteiner som fortsatt tar livet av skalldyr og andre skapninger i sjøen er også blant det negative som kom fram i foredraget. I tillegg viste Erling Svensen hvordan en del av sjøbunnen i Stavanger preges og ødelegges av den fremmede arten havnespy.

GARNDØD: Død hummer i spøkelsegarn. Foto: Erling Svensen

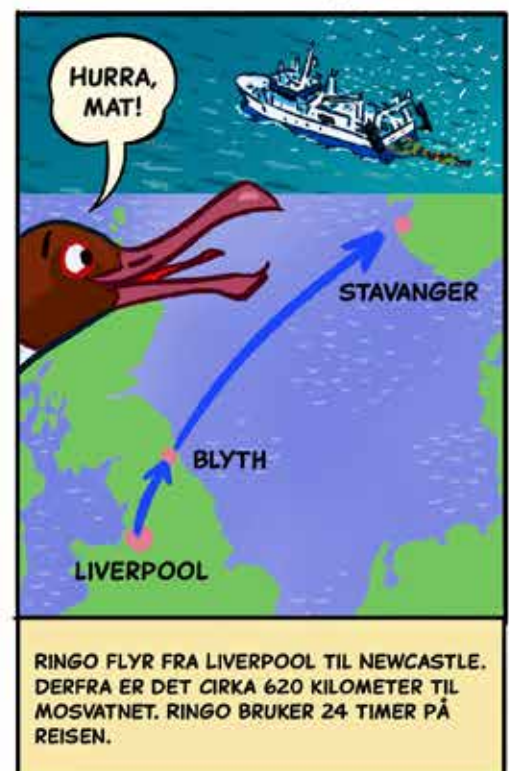
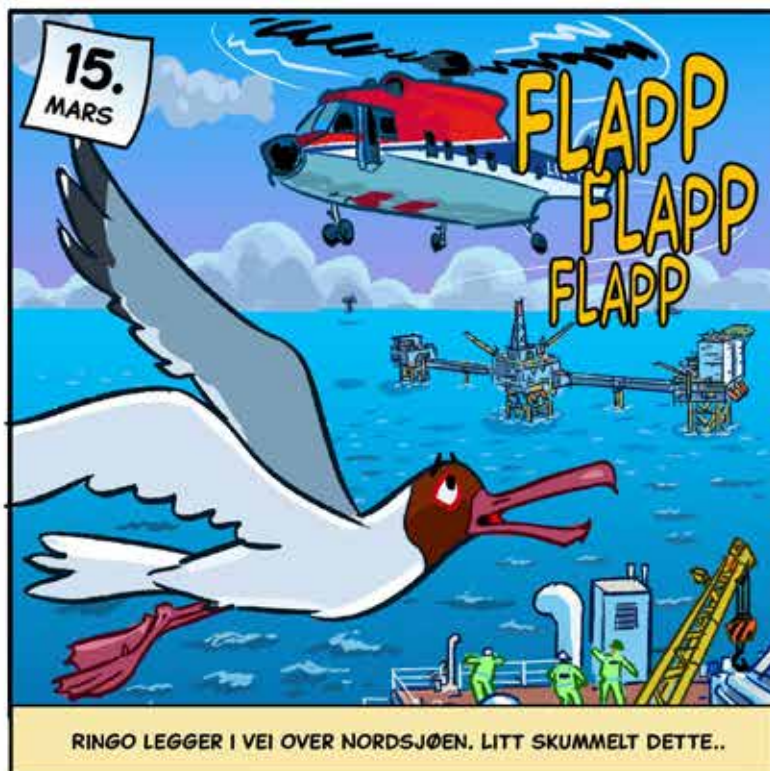
KRABBE I SLAM: Ikke lett å være krabbe når fjordbunnen er full av slam og støv. Foto: Erling Svensen

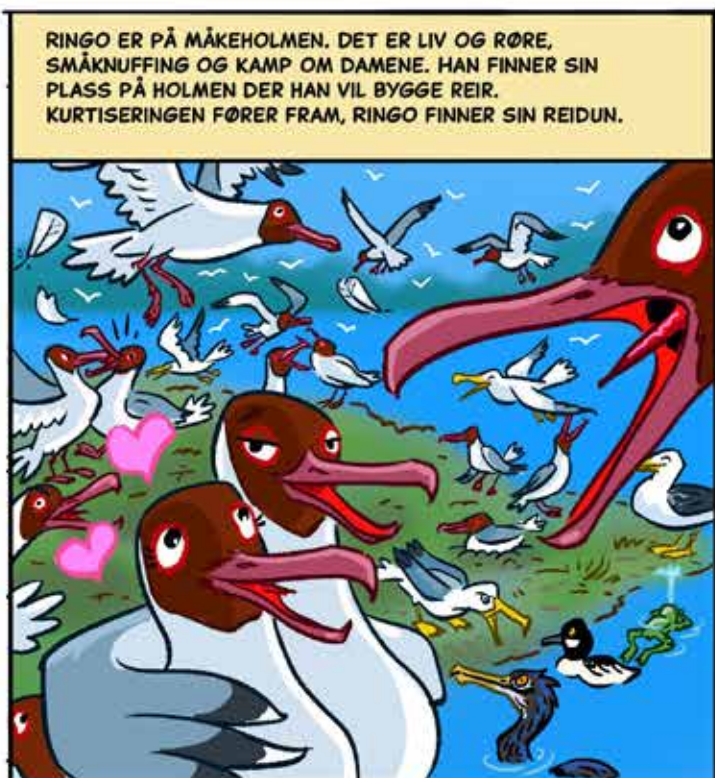

FOREDRAG: Erling Svensen viste fram flere ulike bilder av hvordan det ser ut nede i fjordene våre. Her et rør med skittent innhold som strømmer ut i Lysefjorden.

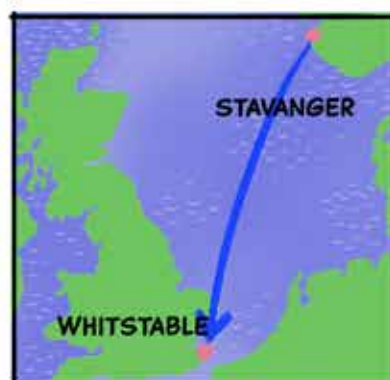
Selv om det ennå er svært mye vakkert å vise fram fra dypet, noe de mange flotte bildene som Svensen viste fram i foredraget sitt vitnet om, har han sett en urovekkende utvikling gjennom de nærmere femti årene han har drevet med dykking. Mange arter blir sjeldnere og sjeldnere å se, og noen er i ferd med å forsvinne.

Likevel, etter alle disse årene er det fortsatt nytt liv å oppdage under overflaten. Erling Svensen har oppdaget og dokumentert nye marine arter i Norge, blant annet en svamp som han har fått oppkalt etter seg, polymastia svenseni!

Ryggmyra. Krattskog eller vern? Nå haster det!

Av Erling S. Kielland

Klima og miljøvernminister Andreas Bjelland Eriksen har besøkt Ryggmyra og blitt orientert om de mange verneverdiene som er knyttet til denne del av Randaberg-naturen. Honnør til Maria Randeberg (AP) som ordnet det!

At Ryggmyra fortjener et vern bestemte kommunestyret i Randaberg for mange år siden. Men lite og ingenting har skjedd. Den er senere blitt liggende - «parkert i stabilt sideleie». Ikke glemt, men gjemt i kommuneplanen.

Litt om naturvernverdiene på Ryggmyra: I naturvernsammenheng har den betegnelsen «oceanisk nedbørsmyr». Dette er en myrtype som som får tilført alt vann fra regn og nedbør, og ikke fra bekker eller vann/innsjøer, som mest vanlig for andre myrtyper. Siden Ryggmyra derfor er uvanlig, tilhører er den en rødlistet naturtype med NT status (Nær truet).

I fjor høst tok jeg initiativet til, og deltok i en befaring på Ryggmyra sammen med representanter fra Naturvernforbundet i Rogaland, Bird Life Stavanger og omegn, og to fra Randaberg kommunes administrasjon. Henholdsvis fra plan og jordbruksseksjonen. Også grunneiere på myra

Ryggmyra er sjelden og verneverdig. Men om gjengroingen fortsetter forsvinner myrulla.
Foto: Erik Thoring

deltok.

Det ble en positiv og interessant vandring med mange inntrykk og iakttagelser som vil være nyttig når arbeidet med en kommende skjøtelsesplan for Ryggmyra forhåpentligvis snart kommer i gang. Først og fremst må store deler av området ryddes for den økende tilgroingen med trær og kratt som nå brer seg inn våtmarksarealet. Og som - om dette fortsetter, skader myrpreget, tørker opp fuktigheten og forringer verneverdiene.

Naturvernforbundet i Rogaland vil nå søke slike midler, og også prøve å «mobilisere» en frivillig dugnadsgjeng

til nødvendig rydding av vegetasjon. Også Randaberg kommune bør søke slike offentlige tilskudd og mulig økonomisk hjelp til realisering av et naturverntiltak som alt for lenge har blitt neglisjert og oversett i plan- og budsjettssammenheng.

Til slutt et ønske: At en eller flere kommunestyre representanter/partier i Randaberg fremmer dette som en sak som forhåpentligvis fører frem til det vernet, vernetiltak og fremtidig beskyttelsen av myra som kommunen vedtok og bestemte for 10-15 år siden. Jeg gjentar; det haster!

HØRINGSSAKER MED KONSEKVENSER FOR NATUR OG FRILUFTSLIV DER DU BOR

Velkommen til en unik opplevelse på solsiden av Hardangerfjorden.

Panoramahytten ligger solfylt til i skråningen med nydelig utsikt over fjorden.

Passer perfekt for en familie.

Bruk rabattkode NATURVERN innen 7. juli og få en flott velkomstgave, og naturvernforbundet får 500 i støtte pr natt dere bestiller.

Hardanger Fjordtun
Treetop & Fjord Panorama Cabins

www.hardangerfjordtun.no

mdg

Det er mulig

MDG er naturens stemme i politikken!

**Andreas Aukland
Stortingskandidat**

1900

2018

Det er lett å tenke at hele Norge består av urørt natur. Det er grønne jorder, dype skoger, hvite vidder og blått hav så langt øyet ser.

**Men synet bedrar:
I virkeligheten er den urørte naturen under enormt press. Faktisk har vi nå bare 11,5 prosent villmark igjen.**

Til og med natur som har lovens strengeste vern blir rasert, fordi politikerne kan oppheve vernet om de ønsker.

Slik stopper du naturtapet:
mdg.no/politikk/natur

Din stemme får **mdg** over sperra

Bank redder sommertilbud

De siste årene har 130.000 kroner i støtte fra Stavanger kommune gjort det mulig å arrangere sommerferie-tilbudet «Sommer ved Mosvatnet». Men etter budsjettbehandlingen i kommunen sist høst forsvant støtteordningen som ga en rekke lag og organisasjoner i Stavanger mulighet til gratis sommeraktiviteter. Dermed så det ei stund ut til å gå mot et mer eller mindre sommerstengt Mostun natursenter.

Men en søknad om støtte fra Sparebanken Norge sitt såkalte «samfunnsutbytte» har gitt resultat. Med støtte på 60.000 kroner derfra blir det i år mulig for Naturvernforbundet i Rogaland å holde natursenteret åpent i en stor del av sommerferien. Aktivitetene i sommer vil ta utgangspunkt i læring om natur gjennom lek. De vil vise mye av det spennende livet som fins rundt Mosvatnet i Stavanger.

Aktivitetene vil også denne sommeren ta utgangspunkt i læring om natur gjennom lek.

Dette sommertilbudet, som retter seg særlig mot barnefamilier, gjør det mulig å bemanne kafeen og tilby

aktiviteter på hverdager i sommerferieperiodene i juni og august.

Vi står sammen i kampen for naturen!

Stem SV og sikre Ingrid
Fiskaa plass på Stortinget.

Områdene ved Lysefjorden har kvaliteter som fortjener nasjonalpark-stempel. Her fra flotte Skurvedalen. Foto: Erik Thoring

Lite lovende for nasjonalpark

Naturvernforbundet har tidligere i år uttalt seg til den nye regionalplanen for Preikestolen og Lysefjord-området. Behandlingen av planen, som nå er i sluttfasen, gir ikke økt tro på nasjonalpark eller annet vern i dette flotte naturområdet.

Området ved Preikestolen og Lysefjorden har av både Naturvernforbundet og andre blitt pekt ut som en god kandidat til å bli Rogalands første nasjonalpark. I uttalen til regionplanen uttalte Naturvernforbundet sitt fylkeslag i Rogaland at fylkeskommunen bør kjenne en større forpliktelse for vern av området, slik at det kan bli nasjonalpark her.

I sin vurdering før den politiske sluttbehandlingen av planen, påpeker fylkesdirektøren i Rogaland at det ikke foreligger kunnskap som sier at Lysefjord-området som helhet har kvaliteter som gjør området aktuelt som nasjonalpark eller naturreservat.

- Ut fra dagens utfordringsbilde er det vurdert at fordelene med for eksempel nasjonalpark ikke veier opp for rådgivningsinnskrenkningene på utvikling og forvaltning. Likevel kan det være en framtidig løsning dersom slitasje og press øker vesentlig i området, heter det i vurderingen før planen skal vedtas.

Ut fra politiske signaler som er gitt tidligere, blant annet i forhold til støy, særlig knyttet til helikoptre, droner og båter er det lite sannsynlig at den fylkeskommunale planen for dette området kommer til å legge føringer som innebærer vern. Fylkesdirektøren mener dessuten at regionalplanen ikke er et egnet virkemiddel for å regulere RIB-båtkjøring eller annen støyende og sjenerende båttrafikk på Lysefjorden. Fylkesutvalget tok ut all omtale av støy fra båter før planen ble sendt på høring.

Konservatismens grunntanke:

Du skal overlate gården i bedre stand til de som overtar etter deg, enn da du sjøl overtok.

La oss sammen prøve å leve etter det

Stavanger Høyre

Å reise sørover i Europa med tog er en fryd, men det krever litt forarbeid. Det kommer fram i boka. Foto: Kristian Skjellum Aas

Bokomtale:

Å ta toget til Syden - går det an?

Hvert år er det mange som tar tog fra Norge til middelhavsområdet. Det kan høres vanskelig ut, men er ikke det, ifølge Kristian Skjellum Aas. Han har i vår gitt ut bok om hvordan en slik reise kan gjøres.

«Togferie til Sør-Europa» er tittelen på boka til Kristian Skjellum Aas. Til vanlig gir han råd til 73 000 følgere på Facebook-sida Togferie, ved siden av jobben som kommunikasjonsrådgiver i Naturvernforbundet. Nå er mange av de gode rådene om togferie samlet mellom to permer.

Som leser får du egentlig ikke inntrykk av at det er enkelt og ukomplisert å ta tog til Syden. Men boka forteller at dette er godt mulig å realisere, til og med om reisemålene er Kana-

riøyene eller Mallorca. Med båt som siste del av reisen kommer du også til øyer. For som forfatteren selv skriver: Å reise rundt i Europa med tog er en fryd, men det krever litt forarbeid.

Boka til Kristian Skjellum Aas lister opp en rekke alternativer for hvordan en kan reise med tog fra Norge og sørover i Europa. Nå er en først har kommet seg til Hamburg, som er et viktig utgangspunkt for togreiser i Europa, fins det ulike korridorer sørover. Enten en vil til Sør-Frankrike, Spania eller Italia, som er de områdene denne boka handler mest om. Forfatteren viser fordelene med tog som reisemåte. Ved siden av at du kutter en hel del klimautslipp ved å velge togreise framfor flytur, får du med deg det som ligger mellom der du reiser fra, og dit du skal. Det betyr vakre landskap, spennende byer og

nye opplevelser.

«Togferie til Sør-Europa» er først og fremst en praktisk reiseguide for togreiser og et godt oppslagsverk i Lonely Planet-stil. Her står alt du må huske på og hvordan praktiske problemer under reisen kan løses, blant annet hvor det er best å bestille billetter. Bakerst i boka er det lagt inn en svært nyttig samling med aktuelle lenker for alle som skal på togtur i Europa.

Men boka kan også leses som informativ og spennende reiselitteratur, særlig for de som er interessert i geografi og lokal historie sørover i Europa. Her får du kjennskap til både attraksjoner og spisesteder. Hva med sprø rekepannekake i Cadiz eller ansjospizza på Sicilia?

Denne boka vil garantert inspirere enda flere til å prøve togferie.

Velkommen til Norges største kjøpesenter for ombruk!

Vi elsker
deg som
relsker!

R:Elsk er ikke bare et kult sted å handle smart,
det er et senter for bærekraft og læring hvor vi ønsker
å inspirere deg til å ta grønne valg i hverdagen.

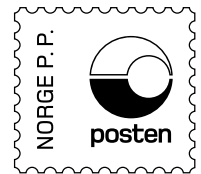
Du finner oss rett ved Kvadrat i Porsmyrveien 3, på Lura.

Våre åpningstider er:
Mandag - fredag: 10.00 - 20.00
Lørdag: 10.00 - 18.00

www.relsk.no

En del av **I·V·A·R**

Slik kan du støtte vårt arbeid!

Bli naturvernfadder ved å sette inn et fast månedlig beløp på vår
giverkonto nr. 3201 41 63327

Takk for at du støtter
naturvernarbeidet i Rogaland

Hold deg oppdatert om vårt arbeid og våre tilbud!

Få nyhetsbrev hver 14. dag
til din mailboks.

Meld deg på til:
rogaland@naturvernforbundet.no